

65.9(4УКР)/305.143.2

П 41

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІВАНО-ФРАНКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ НАФТИ І ГАЗУ

ПОБІГУН СЕРГІЙ АНДРІЙОВИЧ

65.9(4УКР)/305.143.2+
УДК 330.43 : 005.21
65.9(4УКР)/291.21

П 41

ЕКОНОМЕТРИЧНИЙ СУПРОВІД СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ
НАФТОГАЗОВИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Івано-Франківськ – 2013

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Івано-Франківському національному технічному університеті нафти і газу Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Петренко Віктор Павлович
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, завідувач кафедри менеджменту і адміністрування

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Головкова Людмила Степанівна
приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет», завідувач кафедри менеджменту

кандидат економічних наук
Ніконов Антон Вікторович
Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка, доцент кафедри фінансів та банківської справи

Захист відбудеться 22 травня 2013 року о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 20.052.06 в Івано-Франківському національному технічному університеті нафти і газу Міністерства освіти і науки України за адресою: 76019 м. Івано-Франківськ, вул. Карпатська, 15, конференц-зал науково-технічної бібліотеки.

З дисертацією можна ознайомитись у науково-технічній бібліотеці Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу за адресою: 76019, Івано-Франківськ, вул. Карпатська, 15.

Автореферат розісланий „15” квітня 2013 р.

Вчений секретар спеціалізованої вченої ради, к.е.н., доцент

Т. Я. Коцкулич

АГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Актуальність теми випливає з того, що в сучасних економічних умовах для стійкого розвитку нафтогазових підприємств України необхідна організація системи стратегічного управління, яка б враховувала існуючі тенденції в інформаційній, науковій та економічній сферах.

Господарська діяльність підприємств на сьогодні здійснюється в обставинах вибору оптимальних управлінських рішень за присутності великої кількості чинників, суттєвій частині яких притаманні невизначеність та значна кількість причинно-наслідкових зв'язків. Вказані умови вимагають від керівників використання нових та специфічних методів, технологій та інструментів управління. Враховуючи, що прийняття управлінських рішень здійснюється в обставинах суттєвих невизначеності та ризику, то в таких умовах важливість методів та інструментів стратегічного управління та економетрики набуває значної ваги.

В управлінській науці проблема стратегічного управління є далеко не новою. Вагомий внесок у дослідження і розробку теоретичних аспектів та методичних підходів стратегічного управління підприємством зробили такі відомі вчені як І. Ансофф, Х. Барроу, Х. Віссема, Р. Гріфін, П. Друкер, Р. Каплан, Г. Мінцберг, Д. Нортон, М. Портер, А. Стрікланд, А. Томпсон. Проблема впровадження принципів стратегічного управління в практику вітчизняних підприємств присвятили наукові праці такі вчені, як В. Пастухова, Л. Головкова, Г. Гольдштейн, О. Віханський, Г. Кіндрацька, Н. Круглова, С. Попов, З. Шершньова, та ін. Водночас окремі аспекти стратегічного управління нафтогазовими підприємствами України досліджували вчені В. Артемов, Я. Витвицький, І. Грищенко, М. Данилюк, І. Діак, І. Карп, Є. Крижанівський, О. Лапко, В. Петренко, Н. Пилипів, І. Фадеєва, І. Чукаєва та інші, публікації яких із зазначеної проблематики представлені як у наукових, так і в ділових виданнях.

Не зважаючи на значну кількість наукових праць, в руслі сучасних наукових надбань потребують подальших досліджень проблеми, пов'язані з розробкою механізму стратегічного управління нафтогазовими підприємствами за критеріями сталого розвитку із застосуванням економетричних методів, моделей та інструментів.

Необхідність розв'язання окреслених проблем з урахуванням специфіки функціонування підприємств нафтогазового комплексу зумовлює актуальність та доцільність дослідження і розробки рекомендацій щодо особливостей та форм реалізації інструментів економетричних досліджень в практиці стратегічного управління нафтогазовими підприємствами.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана у відповідності з планом науково-дослідних робіт Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу: „Розроблення методичних рекомендацій з обліку і аналізу витрат на підприємствах нафтогазової промисловості з метою формування цін і тарифів” (номер державної реєстрації 0109U000645), „Теорія та практика управління соціально-економічними процесами в галузевих і регіональних суспільних системах” (номер державної реєстрації

0109U008787), у рамках яких особистий внесок автора полягає в обґрунтуванні доцільності та розробці економетричних моделей для обґрунтування управлінських рішень в стратегічному управлінні підприємствами, та витратами зокрема.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є розробка та обґрунтування теоретико-методичних і практичних рекомендації щодо економетричного супроводу процесу стратегічного управління нафтогазовими підприємствами, заснованому на принципах сталого розвитку.

Відповідно з метою в роботі розглядаються такі завдання:

- уточнити зміст поняття «стратегічне управління підприємством», виявити особливості окремих етапів процесу його здійснення відповідно до змін умов функціонування нафтогазових підприємств;

- провести аналіз характерних умов функціонування вітчизняних нафтогазових підприємств на основі вивчення досвіду використання технологій стратегічного управління нафтогазовими підприємствами з видобутку і переробки вуглеводневої сировини провідних країн світу;

- дослідити та узагальнити існуючі методичні підходи до оцінювання ефективності стратегічного управління підприємством;

- визначити можливість використання економетричних методів, моделей та інструментів в стратегічному управлінні підприємством;

- розробити елементи та структуру економетричного супроводу, визначити його місце в процесі стратегічного управління нафтогазовими підприємствами та обґрунтувати доцільність запровадження для спрощення прийняття та обґрунтування стратегічних управлінських рішень;

- сформулювати методичні підходи з формування і впровадження моделей стратегічного управління в умовах сталого розвитку з використанням системи економетричного супроводу;

- розробити модель оцінювання ефективності стратегічного управління в критеріях сталого розвитку на основі економетричних методів та інструментів;

- оцінити ефективність стратегічного управління нафтогазовими підприємствами та продемонструвати можливість застосування економетричного супроводу в практиці управління.

Об'єктом дослідження є процеси стратегічного управління нафтогазовими підприємствами.

Предметом дослідження є теоретико-методичні підходи та практичні рекомендації щодо розвитку підсистем забезпечення процесів стратегічного управління нафтогазовими підприємствами на основі економетричного супроводу в контексті сталого розвитку.

Методи дослідження. Теоретичним підґрунтям і методологічною базою дисертаційного дослідження є фундаментальні положення економічної науки, напрацювання вітчизняних та іноземних вчених, що стосуються теоретичних і практичних аспектів стратегічного управління підприємствами та організаціями, методичних підходів до оцінки її рівня.

Інформаційно-аналітичною базою дослідження послужили Конституція України, Закони України, Укази Президента України, Постанови Кабінету Міністрів

України та інші нормативно-правові акти України, статистичні дані Державного комітету статистики України та Головного управління статистики в Івано-Франківській області, положення і матеріали внутрішньої звітності нафтогазових підприємств, офіційні дані про результати діяльності підприємств нафтогазового комплексу України, публікації зарубіжних і вітчизняних науковців у періодичних виданнях, матеріали науково-практичних конференцій, Інтернет-публікацій, аналітичні розрахунки автора.

При виконанні наукового дослідження використано методи аналізу, синтезу, логічного та історичного узагальнення – при визначенні теоретико-методичних основ розвитку і становлення концепції стратегічного управління, а також стратегічного аналізу і синергічного підходу – при розробці механізму стратегічного управління підприємством; індуктивний і дедуктивний методи, системний підхід – при дослідженні змісту та сутності категорій «стратегічне управління», «економетричні методи», «технологія стратегічного управління», здійсненні відповідних класифікацій, вдосконаленні методики оцінки рівня стратегічного управління; методи порівняння та групувань, економетричні методи та моделі – для оцінки причинно-наслідкових зв'язків у середовищі функціонування нафтогазових підприємств; метод ієрархій – для визначення структури індексу стратегічної конкурентоспроможності; графічний метод – для візуалізації результатів дослідження, їх узагальнень.

Наукова новизна результатів дослідження полягає в особисто розроблених та обґрунтованих теоретико-методичних і практичних рекомендаціях щодо застосування економетричних методів і моделей у вигляді економетричного супроводу в процесах стратегічного управління нафтогазовими підприємствами. Склад і зміст основних елементів наукової новизни містяться в наступних положеннях і висновках:

вперше:

- запропоновано здійснювати процес стратегічного управління підприємствами на основі економетричного супроводу, під яким слід розуміти «застосування економетричних моделей і методів для оптимізації етапів процесу стратегічного управління підприємством, оцінки ефективності їх реалізації, проведення управлінського контролю та необхідних впливів (дій)», що дає можливість підвищити якість прийняття стратегічних управлінських рішень;

удосконалено:

- визначення стратегічного управління підприємством, яке, на відміну від існуючих, передбачає формування стійкого стану підприємства у вигляді самоорганізованої системи для досягнення сталого розвитку та утримання конкурентної позиції у середовищі;

- критерії оцінки ефективності стратегічного управління через визначення індексу стратегічної конкурентоспроможності на основі економетричних досліджень, яка, на відміну від існуючих, передбачає комплексний аналіз впливу економічних, екологічних і соціальних критеріїв на стратегічні досягнення підприємства;

- процедуру здійснення стратегічного управління нафтогазовим

підприємством у вигляді універсального алгоритму розробки стратегії розвитку нафтогазового підприємства в критеріях сталого розвитку на основі аналізу потенціалів творення і руйнування, яка на відміну від існуючих, забезпечує дотримання єдиних критеріїв сталого розвитку з використанням підсистеми економетричного супроводу;

набули подальшого розвитку:

- методичні підходи до оцінки комплексного впливу зовнішніх і внутрішніх факторів на вибір і реалізацію обраної стратегії розвитку нафтогазового підприємства на основі індексу стратегічної конкурентоспроможності, що, на відміну від існуючих, передбачає обов'язкове використання економетричних інструментів;

- інструменти стратегічного аналізу, що забезпечують моніторинг змін у зовнішньому та внутрішньому середовищах підприємства, у вигляді матриці оцінки передбачуваності і оцінки впливу середовища, засновані на економетричних методах та інструментах, які дозволяють обґрунтувати вибір ефективної стратегії підприємства в критеріях сталого розвитку;

- підходи з формування і впровадження моделі стратегічного управління нафтогазовими підприємствами на основі доведеної ієрархічної структури галузі та моніторингу за елементами внутрішнього і зовнішнього середовищ в континуумі сталого розвитку з використанням підсистеми економетричного супроводу.

Практичне значення одержаних результатів. Запропонована система і механізм стратегічного управління нафтогазовими підприємствами може використовуватися в практиці реалізації концепції стратегічного управління на макро-, мезо- та мікроекономічному рівнях з метою вдосконалення цього процесу із врахуванням особливостей господарювання територіально розосереджених нафтогазових підприємств. Це дозволило сформувати усталене бачення ролі підприємств загалом, та господарюючих суб'єктів нафтогазової промисловості, зокрема, у побудові конкурентоздатної, орієнтованої на досягнення стратегічних результатів, інвестиційно-привабливої національної економіки України.

Результати дослідження мають прикладний характер та знайшли практичне застосування у процесах стратегічного управління на підприємствах ТОВ «Карпатнафтохім» (довідка №60/0-1011 від 06.09.2012), ПАТ «Укрнафта» (НДП) (довідка №01-3-1/4880 від 05.12.2012р.), УМГ «Прикарпаттрансгаз» (довідка №3690/37-02 від 06.12.12), ДАТ «Чорноморнафтогаз» (довідка №07/1-4845 від 06.12.2012).

Основні положення дисертаційного дослідження також використані в навчальному процесі Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу при укладенні робочих навчальних програм і підготовці лекційних курсів з таких дисциплін, як: «Економіко-математичне моделювання» для студентів напряму підготовки 6.030504 «Економіка підприємства»; «Стратегічне управління підприємством», «Корпоративна соціальна відповідальність» для студентів спеціальності 7.03050401, 8.03050401 «Економіка підприємства»; «Прогнозування і макроекономічне планування», «Економетрика» для студентів напряму підготовки 6.060301 «Менеджмент», «Стратегічний менеджмент» для студентів спеціальності

7.06030101, 8.06030101 «Менеджмент організацій і адміністрування (за видами економічної діяльності)» (довідка від 03.12.2012р.)

Особистий внесок здобувача. Наукові результати, що викладені в дисертації, отримані автором особисто. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використано лише ті ідеї та положення, які є результатом особистих досліджень.

Апробація результатів дисертації. Отримані в дисертації теоретичні положення та практичні результати апробовано на науково-практичних, науково-технічних, науково-методичних конференціях: I міжвузівській науково-практичній конференції молодих вчених та студентів «Актуальні питання стратегії соціально-економічного розвитку регіону» (Івано-Франківськ, 2007р.); I Міжнародній науково-практичній конференції “Актуальні проблеми економіки та менеджменту: теоретичні і практичні аспекти” (м. Хмельницький, 3-5 червня, 2010 р.); IV Всеукраїнській науково-практичній конференції «Проблеми та перспективи розвитку нафтогазової галузі України» (м.Ялта, смт. Гаспра, 4-8 жовтня 2010р.); Всеукраїнській міжвузівській науково-практичній конференції «Інформаційно-аналітичні аспекти еволюційного розвитку економіки України у контексті світових тенденцій» (Івано-Франківськ, 21 березня 2012 року); IX міжнародній науково-технічній конференції «Еколого-економічні проблеми Карпатського Єврорегіону «ЕЕПКС-2012» (Івано-Франківськ, 29-31 жовтня 2012р.).

Публікації. За основними результатами дисертаційної роботи опубліковано 17 наукових праць, у т.ч. 10 у фахових виданнях, 2 – в інших виданнях, 5 – тези і доповіді на конференціях. Загальна кількість друкованих аркушів наукових публікацій 5,98, з яких 3,7 – належать особисто автору.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи становить 271 сторінку комп’ютерного тексту, з них основний текст - 198 сторінок, який включає 27 рисунків (з яких 8 займають 8 повних сторінок) і 43 таблиці (з яких 3 займають 3 повних сторінки). Список використаних джерел із 265 найменувань викладено на 23 сторінках, 6 додатків — на 50 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі “Теоретико-методичні підходи до стратегічного управління діяльністю підприємств” досліджено теоретичні основи стратегічного управління та визначено, що на початку формування терміну «стратегічне управління» основою діяльності організації дослідники вважали побудову взаємовідносин між організацією і середовищем функціонування. Надалі, зважаючи на динамічний розвиток економічних відносин, виникла потреба у ефективній взаємодії із зовнішнім середовищем підприємства та реалізації певного плану дій і рішень відносно майбутнього організації. В сучасних умовах господарювання визначальним елементом в реалізації концепції стратегічного управління дослідники вважають ресурсний потенціал підприємства і зокрема значну роль відіграє людський потенціал, що в свою чергу, вимагає використання новітніх методів та підходів до формування та реалізації стратегій.

Відповідно, акценти стратегічного управління змінилися від звичайного досягнення цілей та реалізації місії для виживання організації до формування таких взаємовідносин підприємства з оточенням, результатом яких є збалансований розвиток з погляду економічних, екологічних і соціальних складових середовища, як внутрішнього так і зовнішнього (таблиця 1).

Таблиця 1- Аналіз основних визначень терміну «стратегічне управління»

Автор	Ключові засоби реалізації концепції стратегічного управління	Мета діяльності організації за умови реалізації стратегічного управління
І. Ансофф	Побудова взаємовідносин між організацією і середовищем	Досягнення цілей, сприймання вимог зовнішнього середовища
Шендель	Методологія формування стратегії	Досягнення цілей
Дж. Хіггінс	Взаємодія організації з її оточенням	Здійснення місії
Дж. Робінсон, Р. Пірс	Набір рішень і дій	Досягнення цілей
Д. Хассі	Спосіб управління бізнесом	Соціальний розвиток, відповідність організаційній культурі і клімату
Дж. Глінн, В. Маркова, Д. Перкінс	Ресурсний потенціал	Стратегічний вибір
О.С.Віханський	Людський потенціал	Виживання в довгостроковій перспективі досягаючи при цьому своїх цілей
З.Є.Шершньова, С.В. Оборська	Концепція поєднання цільового та інтегрального підходів	Встановлення цілей, порівняння їх з можливостями, реалізація системи стратегій

В результаті аналізу визначень сутності терміну «стратегічне управління» було зроблено власне визначення терміну цього терміну, а саме: «стратегічне управління підприємством – це таке управління, яке забезпечує формування стійкого стану підприємства у вигляді самоорганізованої системи для досягнення сталого розвитку з метою утримання конкурентного становища у середовищі та опирається на людський потенціал організації».

Дослідження процесу здійснення стратегічного управління дозволило зробити висновки, що воно розглядається як певна послідовність дій чи етапів процесу для розробки стратегії діяльності підприємства в конкретних умовах функціонування. Визначальними елементами в такому випадку є стратегія і стратегічна ціль, як невід’ємні складові стратегічного управління. Відповідно, можна виділити таку послідовність основних етапів здійснення процесу стратегічного управління, які притаманні усім дослідженим моделям, а саме: визначення місії та цілей діяльності підприємства, дослідження та аналіз внутрішнього і зовнішнього середовища підприємства, оцінка та вибір стратегічних альтернатив, обґрунтування стратегічного набору, реалізація стратегічного набору, контроль за реалізацією стратегій, оцінка результатів досягнення встановлених цілей.

На основі вивчення досвіду використання технологій стратегічного управління було зроблено висновки щодо специфіки їх застосування у практиці нафтогазових

підприємств провідних країн світу з видобутку і споживання вуглеводневої сировини. Так, модель стратегічного управління в США сформувалась в умовах ринково орієнтованої фінансової системи і широкого набору різноманітних фінансових інструментів. Це зумовило швидкий розвиток корпоративної моделі управління нафтогазовими підприємствами. Також слід зазначити, що більшість акцій таких підприємств сконцентровано в управлінні інституціональних інвесторів та певною мірою зумовило розвиток вертикально інтегрованих компаній.

Водночас для Російської Федерації (РФ) протягом довготривалого періоду часу прослідковується тенденція ефективного функціонування практично тільки на основі «сировинних» факторів. Структура перспективних інвестицій російських підприємств до 2020 року передбачає вкладення в основному у видобуток і експлуатацію природних ресурсів і пов'язаних з ними виробництв. На сучасному етапі для російської економіки також стали характерні принципи вертикальної інтеграції. Найбільш яскравим російським прикладом вертикальної інтеграції є нафтовий комплекс. Також характерною особливістю розвитку нафтогазового комплексу (НГК) РФ є стратегічна орієнтація російських нафтогазових компаній на нарощування акціонерної вартості, закріплення статусу транснаціональних компаній.

Порівняння досвіду та ефективності діяльності таких підприємств з підприємствами в Україні дозволило зробити висновки про певні особливості стратегічного управління нафтогазовими підприємствами України, а саме:

- розвиток нафтогазового комплексу України відбувається в умовах двох характерних складових зовнішнього середовища – адміністративно-господарського і ринкового;

- управління територіально розосередженими структурними одиницями підприємствами, які, як правило, діють без статусу юридичної особи, здійснюється централізовано;

- управління має чіткі ознаки вертикальної інтеграції;

- структурні одиниці НГК є відкритими системами, всі вони зазнають управлінських та регуляторних впливів з різних рівнів системи управління суб'єкта господарювання, а також органів державної влади і місцевого самоврядування.

Обґрунтовано використання економетричних методів і моделей в стратегічному управлінні, оскільки наявність великої кількості специфічних факторів робить життєво необхідним не тільки якісний, але і кількісний опис економічних процесів за допомогою математичних та статистичних моделей на базі наявних емпіричних даних спостережень. Це дозволить врахувати і передбачити багато позитивних і негативних ефектів як у внутрішньому, так і, в першу чергу, у зовнішньому середовищі. Ефективність стратегічного управління визначальною мірою залежить від правильного аналізу та оцінки середовища функціонування організації. В свою чергу, методи та інструменти економетрики дозволяють адекватно провести оцінку причинно-наслідкових зв'язків та динаміки їх зміни у середовищі функціонування підприємств.

У другому розділі дисертації **“Розробка економетричного забезпечення стратегічного управління підприємствами”** на основі досліджень та аналізу особливостей розвитку нафтогазових підприємств визначено потребу у розробці

таких моделей і методів, які б дозволяли моделювати стратегії їх розвитку із врахуванням їх специфіки. В той же час аналіз присутності формальних ознак стратегічного управління, представлений в таблиці 2, продемонстрував вади стратегічного цілепокладання на провідних нафтогазових підприємствах України.

Таблиця 2 - Аналіз присутності формальних ознак стратегічного управління

Назва підприємства	Місія	Стратегічні цілі	Стратегічні завдання (напрямки)
НАК «Нафтогаз України»	Присутня	Присутня	Присутня
Видобуток та переробка			
ПАТ «Укргазвидобування»	Не виявлено	Не виявлено	Не виявлено
ДАТ «Чорноморнафтогаз»	Не виявлено	Присутня	Присутня
ПАТ «Укрнафта»	Присутня	Присутня	Присутня
Транспортування			
ДК «Укртрансгаз»	Присутня	Присутня	Не виявлено
ПАТ «Укртранснафта»	Присутня	Не виявлено	Присутня
ДАТ «Укрспецтрансгаз»	Немає доступу	Немає доступу	Немає доступу
Розподіл та реалізація			
ДК «Газ України»	Не виявлено	Не виявлено	Присутня
ДП «Укравтогаз»	Не виявлено	Не виявлено	Присутня
Забезпечення виробництва			
ДП «Укрнафтогазкомплект»	Не виявлено	Не виявлено	Присутня
ДП «Науканафтогаз»	Не виявлено	Присутня	Присутня
ДП «Нафтогазбезпека»	Не виявлено	Не виявлено	Присутня

Проведений аналіз рівня стратегічного управління вітчизняними нафтогазовими підприємствами довів, що в практиці нафтогазових підприємств відсутня досконала система обґрунтування та визначення стратегічних цілей, завдань та пріоритетів, а також приклади комплексного використання економетричних методів та інструментів. Проаналізовані в роботі інструменти та підходи до вимірювання та оцінки ефективності стратегії дозволили поставити завдання щодо створення такої управлінської системи, яка б була безпосередньо направлена на інформаційне забезпечення обліку, аналізу і контролю стратегічних показників підприємства з метою їх обов'язкового і масштабного використання в практиці стратегічного управління. Такою системою було визначено економетричний супровід, під яким ми пропонуємо розуміти «застосування економетричних моделей і методів для оптимізації етапів процесу стратегічного управління, оцінки ефективності їх реалізації, проведення управлінського контролю та необхідних впливів (дій)».

Місце економетричного супроводу в процесі стратегічного управління слід розглядати на основі інформаційних і управлінських взаємодій (рисунок 1).

Відповідно розроблено систему елементів економетричного супроводу та продемонстровано їх розподіл за етапами процесу стратегічного управління на підприємстві (рисунок 2).

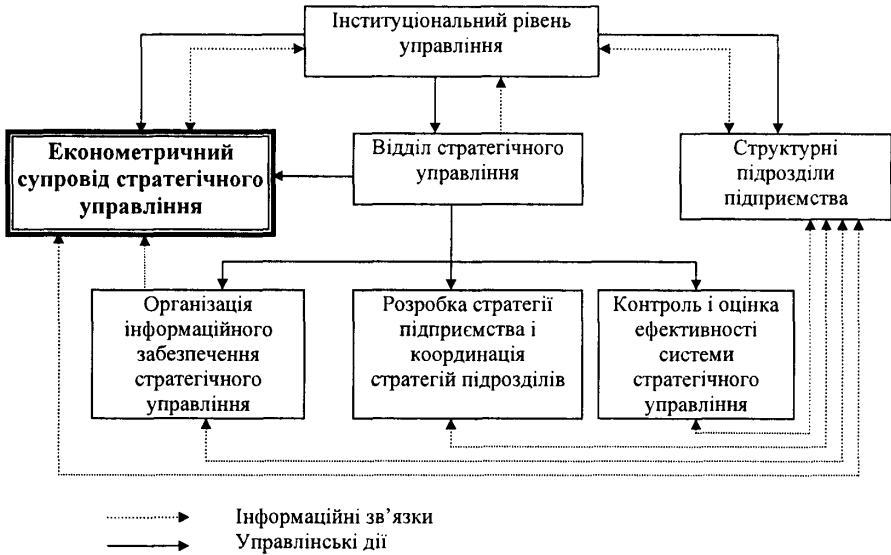

Рисунок 1 - Місце економетричного супроводу в процесі стратегічного управління на підприємстві

Рівні управління	Етапи стратегічного управління				
	Визначення місії і цілей організації	Стратегічний аналіз	Формування стратегічного набору	Реалізація стратегічного набору	Стратегічний контроль
Загальні збори акціонерів					
Рада директорів	↓				
Виконавчі директори	→				
Функціональні і лінійні підрозділи					
	Прогнозні та трендові моделі	Моделювання причинно-наслідкових зв'язків, дисперсійний аналіз	Сценарний підхід, системи одночасних рівнянь	Прогнозні моделі, моделі причинно-наслідкових зв'язків	Прогнозні моделі, моделі причинно-наслідкових зв'язків
Економетричний супровід					

Рисунок 2 - Матриця розподілу елементів економетричного супроводу за етапами процесу стратегічного управління на підприємстві

Доведено, що підприємствам нафтогазового комплексу слід урівноважувати суто економічні цілі з екологічними і соціальними інтересами усіх складових оточуючого середовища, оскільки вони здійснюють активний вплив (і як правило не завжди позитивний) на навколишнє середовище і у багатьох регіонах є бюджетоутворюючими. Також на основі узагальнення оцінок різних авторів, які були отримані за різних умов, в різні періоди становлення і розвитку науки про стратегічне управління, зроблено висновок про відсутність єдиної, добре обґрунтованої системи оцінок і критеріїв оцінювання стратегічного управління підприємств.

В зв'язку з цим розроблено модель оцінювання ефективності стратегічного управління нафтогазового підприємства на основі єдиного підходу, за основу якого було обрано критерії сталого розвитку. З врахуванням повного спектру можливостей розвитку, що представляються рівновагою росту економіки, конкуренцію між підприємствами слід розглядати в якості боротьби за ринковий потенціал, в якій рівновага росту кожного підприємства це є функція його ролі в економіці, можливості задовольняти попит на товари і послуги, активного використання ресурсів для реалізації нових можливостей.

Розробка системи показників для оцінки ефективності стратегічного управління підприємством та процесу розробки стратегій ефективного соціально-економічного зростання повинна будуватись на дотриманні закону самозбереження, який в аналітичному вигляді описується виразом:

$$\sum_{k=1}^n (R1_k + R2_k) > \sum_{k=1}^n (V1_k + V2_k), \quad (1)$$

де $R1_k$ - внутрішній потенціал (ресурс) організації в k -тій області, що сприяє її розвитку; $R2_k$ - зовнішній потенціал (ресурс) організації в k -тій області, що сприяє її розвитку; $V1_k$ - внутрішній потенціал (ресурс) організації в k -тій області, що намагається її ліквідувати або спричинити шкоду; $V2_k$ - зовнішній потенціал (ресурс) організації в k -тій області, що намагається її ліквідувати або спричинити шкоду; k - кількість областей середовища, обраних для дослідження та оцінки.

На основі просторової інформаційної моделі сталого розвитку запропоновано проводити оцінювання ефективності стратегічного управління на нафтогазових підприємствах на основі індексу стратегічної конкурентоспроможності, порівнюючи розрахункове значення величини індексу стратегічної конкурентоспроможності підприємства ($I_{СКП}$) із певними встановленими значеннями цієї величини, які можна розрахувати як різницю потенціалів творення (P) і руйнування (N) організації, що ділиться на потенціал творення:

$$I_{СКП} = \frac{(P - N)}{P}, \quad (2)$$

де відповідні потенціали творення та руйнування слід оцінювати в трьох континуумах сталого розвитку, а саме економічному, екологічному та соціальному:

$$P = R1_{екон} + R2_{екон} + R1_{екол} + R2_{екол} + R1_{соц} + R2_{соц}, \quad (3)$$

$$N = V1_{екон} + V2_{екон} + V1_{екол} + V2_{екол} + V1_{соц} + V2_{соц}. \quad (4)$$

Розроблено алгоритм розрахунку індексу стратегічної конкурентоспроможності на основі економетричних досліджень, який представлений на рисунку 3.

Рисунок 3 - Алгоритм розрахунку I_{scp} на основі економетричних досліджень

Характеристику впливу окремих оцінок на стратегічну ціль підприємства проводимо на основі розрахунку коефіцієнта впливу r_{SAG} :

$$r_{SAG} = \frac{\text{cov}(SA, G)}{\sqrt{\text{var}(SA) \cdot \text{var}(G)}} = \frac{\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n (SA_i - \overline{SA}) \cdot (G_i - \overline{G})}{\sqrt{\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n (SA_i - \overline{SA})^2 \cdot \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n (G_i - \overline{G})^2}}, \quad (5)$$

де SA_i – числове значення оцінки в період i ; \overline{SA} – середнє значення окремої оцінки відповідного континууму; G_i – числове значення оцінки стратегічної цілі в період i ; \overline{G} – середнє значення оцінки стратегічної цілі; n – кількість точок спостережень за оцінкою відповідного континууму і оцінкою стратегічної цілі G .

Відповідно оцінку рівня передбачуваності проводимо на основі розрахунку коефіцієнта апроксимації, який служить оцінкою рівня достовірності трендової

моделі, за наступною формулою:

$$R_{\text{ст}}^2 = \frac{\sum_{i=1}^t (\bar{S}A_i - \bar{S}A)^2}{\sum_{i=1}^t (SA_i - \bar{S}A)^2}, \quad (6)$$

де $R_{\text{ст}}^2$ - коефіцієнт оцінки рівня передбачуваності для оцінок у континуумах сталого розвитку; $\bar{S}A_i$ - теоретичне значення окремої оцінки відповідного континууму; t – часовий інтервал, для якого проводимо оцінку тренду.

Позиціонування окремих оцінок проводимо у матриці оцінки передбачуваності та впливу середовища (ОПВС), яка продемонстрована в таблиці 3.

Таблиця 3 - Матриця оцінки передбачуваності та впливу складових середовища (матриця ОПВС)

Характеристика		Рівень впливу на підприємство			
		$0 < r_{\text{SAG}} < 0,35$	$0,35 \leq r_{\text{SAG}} < 0,7$	$0,7 \leq r_{\text{SAG}} < 1,0$	
		низький	середній	високий	
Рівень передбачуваності	$0 < R_{\text{ст}}^2 < 0,49$	низький	1	3	6
	$0,5 < R_{\text{ст}}^2 < 0,79$	середній	2	5	8
	$0,8 < R_{\text{ст}}^2 < 1,0$	високий	4	7	9

Відбір оцінок в потенціал творення та потенціал руйнування проводимо на основі матриці відбору оцінок, наведеної в таблиці 4.

Таблиця 4 - Матриця відбору оцінок в потенціали творення чи руйнування

Характеристика		Напрямок тренду оцінки	
		зростаючий	спадний
Характер впливу оцінки	прямий ($r_{\text{SAG}} > 0$)	потенціал творення (P)	потенціал руйнування (N)
	зворотній ($r_{\text{SAG}} < 0$)	потенціал руйнування (N)	потенціал творення (P)

Розрахунок індексу стратегічної конкурентоспроможності на основі економетричних досліджень проводимо за допомогою формули (2), складові якої обчислюємо за наступними формулами:

$$P = \frac{\sum_{i=1}^n B_{xp_i} \cdot r_{x,G} + \sum_{i=1}^q B_{yp_i} \cdot r_{y,G} + \sum_{i=1}^o B_{zp_i} \cdot r_{zp_i,G}}{n + q + o}, \quad (7)$$

$$N = \frac{\sum_{i=1}^m B_{xn_i} \cdot r_{xn_i,G} + \sum_{i=1}^w B_{yn_i} \cdot r_{yn_i,G} + \sum_{i=1}^p B_{zn_i} \cdot r_{zn_i,G}}{m + w + p}, \quad (8)$$

де Xp_i , Yp_i , Zp_i – відібрані оцінки відповідно економічного (X), екологічного (Y), соціального (Z) континуумів потенціалу творення P ; Xn_i , Yn_i , Zn_i – відібрані

оцінки потенціалу руйнування N ; n – кількість економічних оцінок потенціалу творення Xp ; q – кількість соціальних оцінок потенціалу творення Yp ; o – кількість екологічних оцінок потенціалу творення Zp ; m – кількість економічних оцінок потенціалу руйнування Xn ; w – кількість соціальних оцінок потенціалу руйнування Yn ; p – кількість екологічних оцінок потенціалу руйнування Zn ; B – бал окремої оцінки, отриманий відповідно до матриці ОПВС.

Доцільним та необхідним відповідно до постійний моніторинг та аналіз рівня передбачуваності зовнішнього середовища за континуумами сталого розвитку. Відповідно в роботі сформовано рекомендації щодо моніторингу змін у середовищі функціонування та відповідної реакції підприємства на них.

У третьому розділі “Стратегічне управління підприємствами нафтогазового комплексу з використанням економетричних методів та інструментів” розроблено процедуру та визначено основні принципи формування системи стратегічного управління на нафтогазових підприємствах на основі дослідження сукупності характеристик, показників і властивостей в критеріях сталого розвитку, що дають змогу повною мірою оцінити можливості щодо забезпечення задоволення суспільної потреби в паливно-енергетичних ресурсах на перспективу і можливості досягнення поставлених цілей в результаті виявлення потенційних можливостей та резервів розвитку нафтогазових підприємств.

Побудовано піраміду формування стратегії НГК України на основі твердження, що нафтогазові підприємства діють в складній ієрархічній структурі управління, яка передбачає двосторонній вплив, тому окремі функціональні рівні та підприємства виступають в ролі як суб’єкта, так і об’єкта управління. Продемонстровано межу відповідальності щодо розробки відповідної стратегії на певному рівні ієрархічної структури нафтогазової галузі.

Рекомендовано в межах компетенції корпоративного управління НАК «Нафтогаз України» визначити пріоритетні завдання і цілі по окремих стратегічних зонах господарювання, а також для окремих підприємств – індивідуальні завдання і цілі в межах уже загально визначених. Відповідно для нафтогазових підприємств слід встановлювати такі стратегічні пріоритети, цілі, завдання, які б враховували проблеми життєзабезпечення суспільства без виснаження, деградації і забруднення довкілля та дозволяли направляти інвестиції на створення і впровадження технологій, які б дозволили забезпечити раціональне використання природних ресурсів та їх відновлення.

Розроблено універсальний алгоритм розробки стратегії розвитку окремого нафтогазового підприємства на принципах сталого розвитку і до кожного етапу рекомендовано певний перелік інструментів стратегічного аналізу і економетрики, які можуть бути використані керівниками при реалізації такого алгоритму.

Запропоновані елементи економетричного супроводу були використані нами у дослідженнях діяльності наступних нафтогазових підприємств: ПАТ «Нафтохімік Прикарпаття», ТОВ «Карпатнафтохім», УМГ «Прикарпаттрансгаз», результати яких представлені у таблиці 5.

Таблиця 5 - Застосування елементів економетричного супроводу в практиці стратегічного управління нафтогазовими підприємствами

Економетрична модель	Висновки до моделі та рекомендації
ПАТ «Нафтохімік Прикарпаття»	
<i>Досліджено вплив факторів внутрішнього середовища на чистий прибуток Y</i>	
$Y = -1757295,4 - 591192,5 * X_{11} - 490085,2 * X_{13} - 294430,4 * X_{14} + 330394,4 * X_{16}$ <p>де X_{11}- коефіцієнт зношеності основних фондів; X_{13} - втрати від переробки нафти; X_{14}- коефіцієнт заборгованості; X_{16}- коефіцієнт інвестування;</p>	Доведено, що 96,25% зміни чистого прибутку пояснюється впливом факторів, що увійшли до моделі і які потребують першочергової уваги керівництва підприємства
<i>Досліджено вплив факторів зовнішнього середовища на чистий прибуток Y</i>	
$Y = 386015,9 + 3295769 * X_{21} + 198303,3 * X_{22} + 785,04 * X_{23}$ <p>де X_{21}- частка підприємства в загальному обсязі переробки нафти в Україні; X_{22}- коефіцієнт забезпечення сировиною; X_{23}- середня заробітна плата в переробній промисловості (в-во коксу, продуктів нафтопереробки) на I штатного працівника)</p>	Доведено, що 94,79% зміни чистого прибутку пояснюється впливом факторів, що увійшли до моделі і які потребують першочергової уваги керівництва підприємства
ТОВ «Карпатнафтохім»	
<i>Досліджено вплив ендогенних чинників на рентабельність виробництва Y_{рв}</i>	
$Y_{рв} = 1,4704 - 1,615 X_{16} + 1,1446 X_{30}$ <p>де X_{16}- коефіцієнт зносу основних фондів; X_{30}- амортизаційні відрахування.</p>	модель управління стратегічним розвитком підприємства, орієнтованої на збільшення рентабельності виробництва через відтворення основних фондів
<i>Досліджено вплив факторів внутрішнього середовища на рентабельність власного капіталу Y_{рвк}</i>	
$Y_{рвк} = 1,1291 - 2,557 X_{16} + 2,6043 X_{25} - 0,0817 X_{31}$ <p>де X_{16} - коефіцієнт зносу основних фондів; X_{25} – обсяги виробництва; X_{31} - нерозподілений прибуток.</p>	модель управління стратегічним розвитком підприємства, орієнтованої на збільшення рентабельності власного капіталу
<i>Досліджено вплив факторів виробничого потенціалу, кадрового потенціалу, фінансового потенціалу, управлінського потенціалу на продуктивність праці Y(PP)</i>	
$Y(PP)_{вл} = -0,0094 + 0,0341 X_9 + 0,8058 X_{10} - 0,1373 X_{14};$ $Y(PP)_{кп} = -11,8494 + 9,3759 X_{39} + 3,4734 X_{41};$ $Y(PP)_{оп} = 2,9195 - 1,2293 X_5 - 0,6902 X_6;$ $Y(PP)_{вт} = 0,549 - 0,44 X_{26} + 0,891 X_{29};$ <p>де X_5 – коефіцієнт маржинального доходу; X_6 – власний капітал; X_9 – вартість власної сировини; X_{10} – вартість закупленої сировини; X_{14} – вартість основних фондів; X_{26} – питома вага адміністративних витрат в загальному обсязі виручки; X_{29} – адміністративні витрати на одного працівника; X_{39} – частка працівників з університетською освітою; X_{41} – частка працівників, молодших 40 років</p>	модель управління стратегічним розвитком організації, орієнтованої на збільшення продуктивності праці
УМГ «Прикарпаттрансгаз»	
<i>Досліджено вплив техніко-технологічних факторів на енергомісткість транспортування природного газу Y</i>	
$Y = 0,089 - 0,0009 X_2 + 0,052 X_3 + 0,00016 X_4 - 0,015 X_6$ <p>де X_2 - рівень захищеності трубопроводів від корозії, %; X_3 - частка газоперекачувальних агрегатів з газотурбінним приводом, частки одиниць; X_4 - кількість вимушених зупинок газоперекачувальних агрегатів з технічних причин, зупинок; X_6 - частка приладів обліку газу з класом точності 0.1, частки одиниць</p>	Визначено напрямки по зменшенню енергомісткості природного газу внаслідок управлінських рішень та дій на техніко-технологічні фактори
<i>Досліджено вплив організаційно-економічних факторів на енергомісткість транспортування природного газу Y</i>	
$Y = -0,016 - 0,0014 X_8 - 0,004 X_9 - 0,023 X_{10}$ <p>де X_8 - питома вага амортизаційних відрахувань у собівартості транспортування природного газу, %; X_9 - коефіцієнт виконання планів з впровадження нової техніки, частки одиниць; X_{10} - коефіцієнт фінансування капітальних вкладень, частки одиниць</p>	Визначено напрямки по зменшенню енергомісткості природного газу внаслідок управлінських рішень та дій на організаційно-економічні фактори

Проведено оцінку впливів складових внутрішнього і зовнішнього середовища на можливість досягнення стратегічних цілей підприємств ТОВ «Карпатнафтохім», ПАТ «Нафтохімік Прикарпаття», ПАТ «Укрнафта» на основі індексу стратегічної конкурентоспроможності. Дослідження дозволили сформувавши перелік рекомендацій щодо врахування впливу та моніторингу найбільш вагомих складових середовища функціонування підприємств та запропонувати відповідні стратегії розвитку (таблиця 6).

Таблиця 6 – Висновки та рекомендації за результатами розрахунку індексу стратегічної конкурентоспроможності

Підприємство	Значення <i>I_{скп}</i>	Висновки та рекомендації
ТОВ «Карпатнафтохім»	-1,75	на таке підприємство суттєво впливає потенціал руйнування, і за наявних обставин слід обрати стратегію ліквідації
ПАТ «Нафтохімік Прикарпаття»	0,031	підприємство зрівноважує впливи потенціалу руйнування внутрішніми можливостями підприємства і слід обрати стратегії стабілізації або реорганізації.
ПАТ «Укрнафта»	0,12	підприємство досить ефективно зрівноважує впливи потенціалу руйнування внутрішніми можливостями підприємства, проте наближається до критичного інтервалу, тому слід обрати стратегії стабілізації і розвитку.

Аналіз розроблених економетричних моделей та значень індексу стратегічної конкурентоспроможності для окремих підприємств дозволив зробити певні висновки та сформувавши наступні загальні рекомендації щодо найважливіших напрямків розвитку вітчизняних нафтогазових підприємств:

- необхідне постійне удосконалення функції стратегічного управління на сучасному рівні (структура, стандарти, ресурси, інформаційне забезпечення, постійне спостереження за внутрішнім і зовнішнім середовищами підприємства;

- необхідна підготовка і створення прошарку науково-технічних керівників для впровадження спеціальних науково-технічних стратегій;

- слід забезпечити використання сучасних інформаційних технологій для потреб стратегічного управління;

- необхідно зменшити вплив на підприємство з вищих рівнів управління галузі – скорочення розриву між рівнями прийняття і виконання рішень; делегування прав на прийняття стратегічних рішень при одночасному збереженні можливостей централізованого контролю;

- слід забезпечити прямий доступ до оперативної інформації менеджерам вищого рівня управління;

- спонукання спеціалістів і керівників до дослідницького стилю прийняття рішень, який може бути реалізований на основі власних досліджень із залученням для цього наукових організацій та ВНЗ. Це дозволить уникнути способу прийняття рішень тільки на основі власного досвіду та знань.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі запропоновано та теоретично обґрунтовано доцільність використання економетричного супроводу стратегічного управління нафтогазовими підприємствами за критеріями сталого розвитку. Основні результати проведеного наукового дослідження дозволяють зробити такі висновки.

1. В результаті дослідження принципів та методології стратегічного управління доведено, що акценти стратегічного управління змінились відповідно від звичайного досягнення цілей та реалізації місії для виживання організації до формування таких взаємовідносин підприємства з оточенням, результатом яких є збалансований сталий розвиток з дотриманням економічних, екологічних і соціальних критеріїв стану середовища, як внутрішнього та зовнішнього. Відповідно до визначених умов було запропоновано власне визначення терміну «стратегічне управління підприємством».

2. На основі вивчення досвіду використання технологій стратегічного управління нафтогазовими підприємства провідних країн світу з видобутку і споживання вуглеводневої сировини було досліджено моделі стратегічного управління в США та РФ, для яких стали характерними принципи вертикальної інтеграції. Порівняння досвіду та ефективності діяльності таких підприємств з підприємствами в Україні дозволило зробити висновки про певні особливості стратегічного управління вітчизняними нафтогазовими підприємствами.

3. Обґрунтовано використання економетричних методів і моделей в стратегічному управлінні підприємством, оскільки наявність великої кількості специфічних факторів робить життєво необхідним не тільки якісний, але і кількісний опис економічних процесів за допомогою математичних та статистичних моделей на базі наявних емпіричних даних спостережень. Відповідно доцільним і необхідним є обов'язкове і масштабне використання в практиці стратегічного управління підприємством такої управлінської системи, яка б була безпосередньо направлена на інформаційне забезпечення обліку, аналізу і контролю стратегічних досягнень підприємства у вигляді економетричного супроводу.

4. Відповідно до доведених нами вимог стратегічного управління підприємством та методології економетричних досліджень розроблено модель оцінювання ефективності стратегічного управління підприємством на основі моніторингу середовища функціонування в континуумах сталого розвитку на основі економетричних методів і інструментів.

5. Розроблено методичні підходи по формуванню і впровадженню системи стратегічного управління в умовах сталого розвитку на нафтогазових підприємствах з використанням економетричного супроводу. На їх основі та доведеної ієрархічної структури управління галузі, яка передбачає двосторонній вплив, і в якій окремі функціональні рівні та підприємства виступають в ролі як суб'єкта, так і об'єкта управління, побудовано піраміду формування їх стратегії.

6. Узагальнено перелік інструментів, які можуть бути використані керівниками при реалізації процесу стратегічного управління на нафтогазовому підприємстві. Розроблено схему здійснення процедури стратегічного управління на нафтогазових підприємствах в критеріях сталого розвитку.

Рекомендовано в межах компетенції корпоративного управління НАК «Нафтогаз України» визначити такі пріоритетні завдання і цілі по стратегічних зонах господарювання, а також для підприємств, які функціонують у відповідних СЗГ, такі індивідуальні завдання і цілі в межах уже загально визначених, які б враховували проблеми життєзабезпечення суспільства без виснаження, деградації і забруднення довкілля та дозволяли направляти інвестиції на створення і впровадження технологій, що забезпечать раціональне використання природних ресурсів та їх відновлення.

7. Розроблено процедуру оцінювання ефективності стратегічного управління на основі індексу стратегічної конкурентоспроможності з використанням економетричних методів, моделей та інструментів. Продемонстровано застосування економетричного супроводу у практичних дослідженнях діяльності окремих нафтогазових підприємств: ПАТ «Нафтохімік Прикарпаття», ТОВ «Карпатнафтохім», УМГ «Прикарпаттрансгаз», ПАТ «Українагаз» (рис. 1), що значно спростило обґрунтування та прийняття стратегічних управлінських рішень.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ

Статті у фахових наукових виданнях

1. Побігун С.А. Стратегічне планування діяльності бурових підприємств за допомогою економетричних методів // Коццулич Т.Я., Побігун С.А. Соц.-екон. дослідження в перехідний період. Стратегічне планування регіонального розвитку (Зб.наук.праць). Вип.5 (XLIX) НАН України. Інститут регіональних досліджень. – 2004 – с.307-312. [Особистий внесок автора: визначено необхідність використання економетричних методів в процесі стратегічного аналізу внутрішнього потенціалу бурових підприємств].
2. Побігун С.А. Економіко-математична модель обґрунтування строку ефективного використання свердловин / С.А. Побігун, С.В.Хома // Науковий вісник ІФНТУНГ. – 2006 – №2(14). – с.140-144. [Особистий внесок автора: обґрунтовано доцільність використання економіко-математичних моделей для планування інноваційного розвитку нафтогазовидобувних управлінь].
3. Побігун С.А. Прогнозна оцінка розвитку робочих місць в промисловості України / С.А.Побігун, Л.С.Тараєвська // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Інноваційно-інвестиційне забезпечення стратегії розвитку регіону. Зб.наук. праць.- Львів, 2006. – 348с. - с.150-156. [Особистий внесок автора: доведено достовірність прогнозних оцінок кількості робочих місць в промисловості України].
4. Побігун С.А. Засади стратегічного планування розвитку підприємств нафтопереробної галузі / С.А.Побігун, О.Ю.Прокопенко // Регіональна економіка. Науково-практичний журнал. – Львів, 2009 – №2 – с.88-94. [Особистий внесок автора: визначено та обґрунтовано основні напрямки стратегічного розвитку підприємств нафтопереробної галузі].
5. Побігун С.А. До розробки інформаційної моделі сталого розвитку регіональних суспільних систем / В.П.Петренко, М.В.Палійчук, С.А.Побігун,

Я.С.Витвицький // Моделювання регіональної економіки. - 2009. - №1(13). - с.80-90. [*Особистий внесок автора*: визначено умову визначення критеріїв і чинників для побудови інформаційної моделі сталого розвитку].

6. Побігун С.А. Управління розвитком підприємств нафтогазового комплексу на основі дослідження їх потенціалу / С.А.Побігун, А.С.Полянська // Науковий вісник ІФНТУНГ. - Івано-Франківськ, 2009. - №1(19). - с.141-146. [*Особистий внесок автора*: побудовано економетричні моделі для визначення чинників впливу на продуктивність праці та ключові стратегічні цілі нафтогазового підприємства].

7. Побігун С.А. Результати діагностики якості функціонування нафтогазового комплексу України / С.Я. Кісь, Д.В.Шлемко, С.А.Побігун // Науковий вісник ІФНТУНГ. – Івано-Франківськ, 2010. – №1(23). – С.117 -124. [*Особистий внесок автора*: обґрунтовано відбір показників для проведення діагностики якості функціонування окремих нафтогазових підприємств].

8. Побігун С.А. Оцінка впливу факторів на діяльність нафтопереробних підприємств. / С.А.Побігун, Л.І.Рішук // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки – Хмельницький, 2010. - №5, т.1. – с.195-199. [*Особистий внесок автора*: побудовано економетричну модель залежності величини чистого прибутку від факторів внутрішнього та зовнішнього середовищ].

9. Побігун С.А. Обґрунтування стратегічних рішень щодо сталого розвитку підприємств / С.А.Побігун // Вісник Хмельницького національного університету. - 2010. - №3, т.1 - с.153-157.

10. Побігун С.А. Моделювання енергомісткості транспортування природного газу / С.А.Побігун, І.Б.Запухляк - // Формування ринкових відносин в Україні: Збірник наукових праць. – К., 2011. - Вип.2 (117). – с.197-200. [*Особистий внесок автора*: оцінено вплив окремих факторів на енергомісткість транспортування природного газу та сформульовано рекомендації до управлінських дій та рішень щодо них].

Статті у інших наукових виданнях:

11.Побігун С.А. Аналіз резервів зниження собівартості продукції нафтодобувних підприємств під впливом природних умов видобування. / С.А. Побігун, С.М.Кафка. // Наукові записки "Збірник наукових праць факультету економіки і менеджменту інвестицій ТНЕУ". – 2006 - №1. – с.80-91. [*Особистий внесок автора*: оцінено побудовані економетричні моделі за визначеними критеріями та обґрунтовано використання елементів кореляційно-регресійного аналізу для прийняття управлінських рішень в стратегічному плануванні витрат].

12.Побігун С.А. До уточнення дефініції «економічна безпека». / С.Я.Кісь, С.А.Побігун // Науковий вісник Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу: Серія «Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості» – 2010. - №2 (2). – с.7-10. [*Особистий внесок автора*: обґрунтовано необхідність врахування зміни стану стратегічної інформації при оцінці впливу на економічну безпеку підприємства].

Матеріали наукових конференцій:

13.Побігун С.А. Основи побудови економетричної моделі оцінки тіньового

сектору економіки регіону // Матеріали міжвузівської науково-практичної конференції молодих вчених та студентів "Актуальні питання стратегії соціально-економічного розвитку регіону" - Івано-Франківськ, 12 травня 2007. – С.69-72.

14. Побігун С.А. До обґрунтування стратегічних рішень щодо сталого розвитку підприємств // Матеріали I міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми економіки та менеджменту: теоретичні і практичні аспекти» - м.Хмельницький, 3-5 червня 2010р. – с.14

15. Побігун С.А. До оцінки стратегії сталого розвитку нафтогазовидобувних підприємств / С.А.Побігун // Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції –«Проблеми та перспективи розвитку нафтогазової галузі України» - м.Ялта, смт. Гаспра, 4-8 жовтня 2010р. - С.18-20.

16. Побігун С.А. До побудови економетричних моделей прийняття стратегічних рішень. / С.А.Побігун // Матеріали Всеукраїнської міжвузівської науково-практичної конференції «Інформаційно-аналітичні аспекти еволюційного розвитку економіки України у контексті світових тенденцій» - Івано-Франківськ, 21 березня 2012 року – С.113-114.

17. Побігун С.А. Просторове графоаналітичне моделювання сталого розвитку регіону / С.А.Побігун // Реферативний збірник наукових праць IX міжнародної науково-технічної конференції «Еколого-економічні проблеми Карпатського Євросередині» «БЕПКЄ-2012» - Івано-Франківськ, 29-31 жовтня 2012р. – С.12.

АНОТАЦІЯ

Побігун С.А. Економетричний супровід стратегічного управління нафтогазовими підприємствами. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, Івано-Франківськ, 2013.

Дисертаційна робота присвячена розробці теоретико-методичних засад економетричного супроводу стратегічного управління нафтогазовими підприємствами України.

У роботі досліджено проблеми процесів стратегічного управління на нафтогазових підприємствах України. Здійснено аналіз умов функціонування та взаємовідносин таких підприємств із зовнішнім середовищем. Обґрунтовано доцільність застосування системи економетричного супроводу, як технології, яка забезпечить обґрунтування стратегічних управлінських рішень. Сформульовано методичний підхід до впровадження моделі стратегічного управління нафтогазовими підприємствами в критеріях сталого розвитку, розроблено модель оцінки ефективності стратегічного управління із застосуванням економетричних досліджень на основі індексу стратегічної конкурентоспроможності, здійснено апробація цієї моделі і методики.

Ключові слова: економетричний супровід, стратегічне управління, сталий розвиток, ефективність стратегічного управління, стратегія сталого розвитку підприємства, економетричні дослідження.

АННОТАЦИЯ

Побигун С.А. Эконометрическое сопровождение стратегического управления нефтегазовыми предприятиями. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). – Ивано-Франковский национальный технический университет нефти и газа, Ивано-Франковск, 2013.

Диссертация посвящена разработке теоретико-методических основ эконометрического сопровождения стратегического управления нефтегазовыми предприятиями Украины. Изучены современные подходы к стратегическому управлению, которые изменились от подходов, основанных на построении взаимоотношений с внешней средой до подходов, который предполагают эффективное использование человеческого потенциала для достижения поставленных целей, основой которых должно быть сбалансированное развитие з точки зрения экономической, экологических и социальных составляющих.

В работе исследованы проблемы процессов стратегического управления на нефтегазовых предприятиях Украины. Проведен анализ условий функционирования и взаимоотношений таких предприятий с внешней средой. Обосновано целесообразность использования системы эконометрического сопровождения, как технологии, которая обеспечит обоснование управленческих стратегических решений. В этом аспекте эконометрические модели и методы разрешают проводить оценку причинно-наследственных связей в среде функционирования предприятия.

На основе пространственной информации модели устойчивого развития сформулирован методический подход к использованию модели стратегического управления нефтегазовыми предприятиями в критериях устойчивого развития. Разработана модель оценки эффективности стратегического управления с использованием эконометрических исследований на основании индекса стратегической конкурентоспособности, расчет которого предполагает учитывание экономических, экологических и социальных критериев. Предложены инструменты для упрощения наблюдения за внешней средой, основанные на эконометрических методах и критериях, в частности матрица оценки предвидения и влияния оценок внешней и внутренней среды функционирования нефтегазового предприятия. Разработан алгоритм расчета индекса стратегической конкурентоспособности с использованием эконометрических критериев и инструментов.

На основании предложенного эконометрического сопровождения рассчитаны эконометрические модели влияния отдельных элементов среды на результаты деятельности предприятий, которые были использованы в практике стратегического управления нефтегазовыми предприятиями. Также проведена оценка уровня стратегического управления на отдельных нефтегазовых предприятиях на основе расчета индекса стратегической конкурентоспособности и предложены рекомендации к изменению направления стратегического развития исследованных предприятий.

Ключевые слова: эконометрическое сопровождение, стратегическое управление, устойчивое развитие, эффективность стратегического управления, стратегия устойчивого развития предприятия, эконометрические исследования.

ANNOTATION

Pobihun S.A. Econometric support of strategic management for oil and gas companies. - Manuscript.

The dissertation is submitted for obtaining scientific degree of candidate of economic in specialty 08.00.04 - economy and management of enterprises (by the kinds of economical activities). - Ivano-Frankivsk national technical university of oil and gas, Ivano-Frankivsk, 2013.

The thesis is devoted to the elaboration of theoretical and methodological principles of econometric support of strategic management for oil and gas companies in Ukraine.

The main problems, which have been investigated in this paper work, are the strategic management processes at the Ukrainian oil and gas enterprises. The conditions of existence and the impact of environment at such enterprises have been analysed. The efficiency of using the econometric support as the technology, that provides management with taking strategic decisions, has been scientifically grounded. There is also formulated the methodical approach for providing the model of strategic management for oil and gas enterprises with the stable development. The model of efficiency value of strategic management has been elaborated with the help of econometric studies based on index of strategic competitiveness. This model and methods have been tested and approved.

Keywords: econometric support, strategic management, stable development, the efficiency value of strategic management, the stable development of the enterprise strategy, econometric studies.

НТБ
ІФНТУНГ

an2362

Підп. до друку 09.04.2013р. Формат 60x84/16.

Папір офсетний. Гарнітура «Times New Roman». Друк. арк. 0.9

Наклад 100 пр. Зам. № 5.

Віддруковано в друкарні КП фірми «ЛІК».

м. Івано-Франківськ, вул. Василянок, 48. Тел.(03422) 4-80-27

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції

ІФ №16 від 06.09.2001р.